

Kris och beredskap

En vägledning för företagare i Bollnäs kommun

Innehåll

Civil beredskap	4
Bollnäs kommuns krisorganisation	8
Kan jag bidra till krishanteringen?	11
Samhällsviktig verksamhet	12
Vad kan Bollnäs drabbas av?	14
Fredstida kriser	16
Krig och höjd beredskap	24
Juridik	26
Brottsförebyggande	28
Ordlista och begrepp	30
Militära begrepp	34
Kontaktuppgifter	36

Mer information

Det finns gott om information som rör civil beredskap på flera olika webbplatser. Här presenterar vi ett urval av mer övergripande information. För specifika ämnesområden besöker du respektive myndighets webbplats.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/

Försvarmakten
www.forsvarsmakten.se/sv/

Länsstyrelsen
www.lansstyrelsen.se/gavleborg/samhalle/sakerhet-och-beredskap

Bollnäs kommun
www.bollnas.se

Du är viktig för lokalsamhällets motståndskraft mot kriser och krig

Du som företagare är en del av det svenska samhället och ett avbrott i din verksamhet kan märkas på olika sätt och få olika konsekvenser. Till vardags när allting fungerar som det ska märks enstaka avbrott eller störningar inte så mycket. Men när det sker större händelser som omfattar flera företag och verksamheter kan det bli omfattande konsekvenser för samhället och Bollnäs.

Detta häfte ska fungera som ett stöd för dig som företagare och näringsidkare – stor som liten – i ditt arbete att trygga din verksamhet inför fredstida kriser, höjd beredskap eller krig.

Häftet förklarar också övergripande begrepp och hur det svenska samhället kommer fungera i olika händelser samt hur Bollnäs kommun är organiserad för att tackla kriser och krig.

Kommunen arbetar aktivt och kommunövergripande med beredskapsfrågor. Arbetet med Bollnäs kommuns del i totalförsvaret pågår ständigt och kan komma att påverka dig som företagare framöver. Håll utkik efter kommunens aktiviteter inom krisberedskap på bollnas.se eller kom med förslag och önskemål på sådana till kris@bollnas.se.

Frågor och forum

Har du frågor kring totalförsvaret eller civil beredskap och vad du som näringsidkare kan bidra med? Hör av dig till kommunens växel och beskriv ditt ärende så hänvisas du rätt eller ställ din fråga till kris@bollnas.se – vi är tacksamma för dina frågor.

Håll också utkik efter annonserade möten, informationsträffar eller annan viktig information gällande säkerhet och beredskap riktad till dig som företagare.

Civil beredskap

Fem nivåer av beredskap

I Sverige har vi ett krishanteringssystem som bygger på ansvarsprincipen, att varje aktör har ansvar för sin verksamhet oavsett om det råder krig, fred eller kris. För att förtydliga detta ansvar har den civila beredskapen delats in i fem olika nivåer.

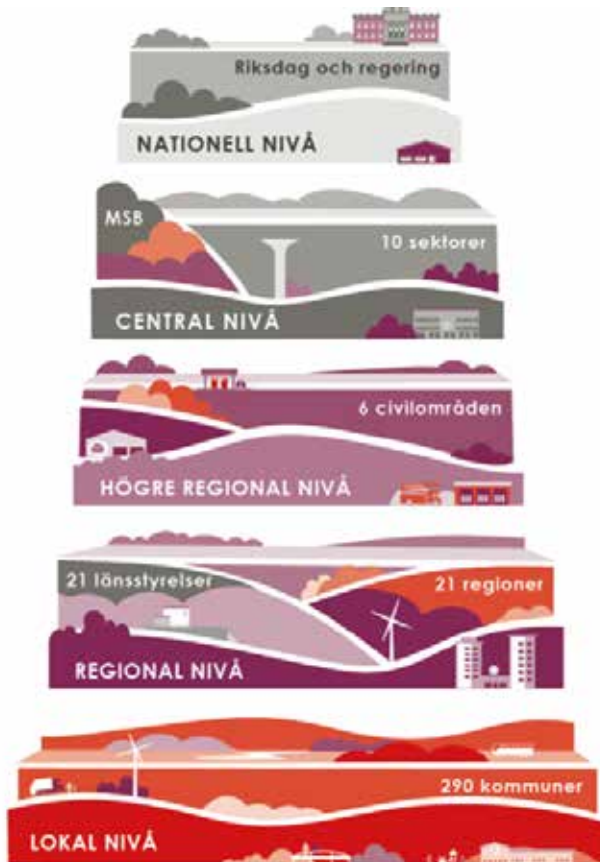

Bild: MSB

Beredskapssektorer

Vissa av Sveriges myndigheter är beredskapsmyndigheter. Dessa delas in i 10 olika beredskapssektorer på central nivå. Varje sektor har en sektorsansvarig myndighet som ska leda arbetet inom respektive sektorer. Läs mer om enskilda myndigheters uppdrag på respektive hemsida.

Bild: MSB

Civilområden

Det civila försvaret i Sverige har delats upp i sex civilområden, den högre regionala nivån. Indelningen är geografisk och syftar till att underlätta arbetet med samordning och planering inför och under höjd beredskap.

Bollnäs kommun ingår i "Mellersta civilområdet" (CIVO M) som samordnas av Länsstyrelsen i Örebro. Landshövdingen i Örebro är tillika civilområdeschef och leder arbetet med hjälp av civilområdeskansliet.

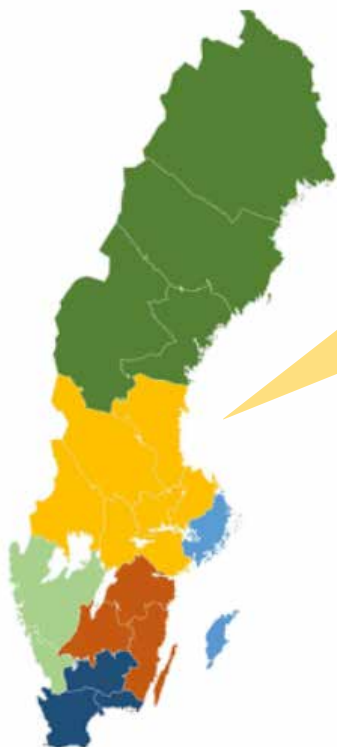

Bild: publikt.se

Sveriges nya civilskydd

- Norra området: Västernorrlands, Jämtlands, Västerbotten och Norrbottens län
- Mellersta området: Uppsala, Södermanlands, Västmanlands, Värmlands, Örebro, Dalarnas och Gävleborgs län
- Östra området: Stockholms och Gotlands län
- Sydöstra området: Jönköpings, Kalmar och Östergötlands län
- Västra området: Hallands och Västra Götalands län
- Södra området: Kronoberg, Blekinge och Skåne län

Ansvaret för civilområdena, statliga beredskaps- och sektorsansvariga myndigheter kan beskrivas enligt bilden nedan.

Bild: MSB

Hur påverkar detta dig?

Som företagare i Bollnäs kommun påverkas du troligtvis inte så mycket till vardags. Däremot kan det vara bra för dig att ha koll på det övergripande – nya lagar och regler kommer och det kan påverka även mindre företag.

På respektive myndighets hemsida kan man läsa mer om beredskap inom området. Längre fram kan du läsa hur Bollnäs kommun hanterar kriser och krig.

Bollnäs kommuns krisorganisation

Kommunens ansvar

Kommunen har ett lagstadgat ansvar att leda och samordna arbetet med krisåtgärder lokalt i Bollnäs. Det innebär att varje verksamhet, företag och aktör i kommunen har ansvar för att sköta hanteringen av kriser i den egna verksamheten – så fort krisen påverkar flera aktörer, drabbar samhällsviktig verksamhet och grundläggande infrastruktur ska kommunen ta vid och se till att samordna aktörernas åtgärder för att effektivisera arbetet. Det innebär inte att kommunen tar över ansvaret för någons verksamhet.

Information om störningar

Mycket av den kritiska infrastrukturen som kan orsaka kriser vid ett avbrott eller störning sköts av stora företag, kommunen eller statliga myndigheter. Information om störningar och avbrott kommer alltid via dessa till kommunen. Tillsammans med nyhetsmedia; radio och tv eller tidningar, kommunicerar kommunen ut sådan information.

Vissa energibolag, till exempel, har störningsinformation som man kan få via SMS, E-post eller via app.

I en händelse av kris eller större olycka har kommunen en dygnet runt beredskap för att kunna informeras eller larmas. Denna funktion gäller främst för myndigheter och andra kommuner. Som privat företagare ska man i de allra flesta fall det har skett något allvarligt larma SOS-alarm via 112 – räddningstjänst eller polis tar sedan kontakt med kommunen vid behov.

Krisorganisationen aktiveras

När kommunen har mottagit information eller larm om en kris eller olycka och ledningen bedömer att det faller inom kommunens uppdrag att hantera detta, aktiveras krisorganisationen.

Krisorganisationen ser till att det finns en samordningsfunktion som tar in och analyserar information om händelsen, bearbetar den och skickar ut den till de som behöver ha kännedom. Det sker på många olika sätt beroende på typ av händelse. Denna information paketeras ofta i en så kallad gemensam lägesbild. Lägesbilden är en sammanfattning av vad som har skett, hur det påverkar Bollnäs kommun, vilka som är involverade i händelsen och vilka åtgärder som har vidtagits för att hantera den. Syftet med lägesbilden är att ge alla involverade samma bild av händelsen och arbeta utifrån en bekräftat faktabild.

Kommunen har vissa resurser som kan komma till användning för lokalsamhället i en kris eller allvarlig händelse. Tillsammans med lokalsamhällets övriga resurser kan kommunen samordna och prioritera var det behövs insatser för att hantera händelsen eller krisen.

Exempel på resurser

- **Nödvatten**
 - att ge ut vatten när det inte kommer den vanliga vägen
- **Krisstöd**
 - psykosocialt omhändertagande för drabbade personer vid en olycka eller kris
- **Maskinella resurser**
 - grävmaskiner, plogbilar och liknande
- **Trygghetspunkter**
 - där privatpersoner kan få information, värme, vatten och stöd

Foto: Bollnäs kommun

Kan jag bidra till krishanteringen?

Om du har ett företag eller verksamhet med resurser samt viljan att bidra är det till stor fördel för hela Bollnäs kommun.

För att kommunen ska veta vilka resurser som är tillgängliga är det bra om du gör en intresseanmälan till kris@bollnas.se.

Ange vilka resurser du har och hur kommunen kan komma i kontakt med dig. En intresseanmälan är inte bindande.

Ersättning för bruk av maskiner, inkomstbortfall och övriga kostnader kan komma att erbjudas men förhandlas särskilt vid de tillfällen de behöver tas i bruk.

Foto: Mostphotos

Det är också bra om du i samband med materiella resurserna även erbjuder stöd av behörig och kompetent personal som kan hantera utrustningen.

Exempel på externa resurser som kan behövas i en kris:

- Livsmedelsberedning för enkla måltider; mackor, lunchpaket och liknande.
- Tryck av anslag, flygblad eller liknande.
- Stora maskiner såsom grävmaskiner, lastmaskiner, jordbrukstraktorer, kranbilar och lastbilar.
- Snöröjningsmaskiner
- Mobila vattenpumpar
- Bussar för persontransport
- Bygg- och snickarkompetens
- Skogsmaskiner och motorsågar
- Vattentankar för bevattning

Samhällsviktig verksamhet

Alla företag bedöms inte vara samhällsviktiga. Betyder det att de inte är viktiga? Jo, du och ditt företag är ändå viktiga – men då som en del av hanteringen av en kris istället för orsak till den.

Kommunen avgör

Det är kommunen som identifierar vilka verksamheter som är samhällsviktiga i Bollnäs kommun. Dessa underrättas särskilt av kommunen. Du kan också titta på MSB:s lista över områden (se nästa sida) för att få en indikation på om din verksamhet kan anses samhällsviktig.

Att inte anses samhällsviktig kan upplevas som en prestigeförlust eller nedprioritering men det är snarare tvärtom. När en verksamhet anses samhällsviktig ökar också ansvaret att se över sin beredskap och förmågan att hantera störningar. Verksamheter som inte anses samhällsviktiga kan i princip stänga igen och ”rida ut stormen” utan att det medför allvarliga konsekvenser i samhället.

Samhällsviktig på olika nivåer

Även om din verksamhet passar in i något av MSB:s områden så är den inte automatiskt samhällsviktig. Det beror på verksamhetens storlek och hur det ser ut i lokalsamhället. Samhällsviktig verksamhet identifieras ur ett lokalt, regionalt eller nationellt perspektiv utifrån hur viktig den är för respektive nivå. Till exempel kan en verksamhet i Bollnäs vara regionalt samhällsviktig och därmed spela en viktig roll för hela vårt län och inte bara för Bollnäs kommun.

”Verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.”

MSB:s definition av samhällsviktig verksamhet

Samhällsviktiga områden

MSB har definierat områden där olika verksamheter och företag som bedöms som samhällsviktiga ingår. Läs mer om varje område på msb.se/samhallsviktigverksamhet

- Bygg, handel och industri
- Demokrati (allmänna val, fri press)
- Elektroniska kommunikationer och post (telefoni, internet, satellittjänster)
- Ekonomisk säkerhet (statliga ersättningar, finansiering av offentlig verksamhet)
- Energiförsörjning (el, värme, drivmedel)
- Finansiella tjänster (betalning, sparande, försäkring)
- Förskola och skola
- Försörjning av grunddata (person-, adress- och företagsregister)
- Grundläggande beredskap (offentlig ledning, förvaltning, beredskap samt personalförsörjning under höjd beredskap)
- Hälsa, vård och omsorg (hälso- och sjukvård, socialtjänst, tandvård, läkemedel, smittskydd)
- Livsmedelsförsörjning och dricksvatten (produktion, distribution, säkerhet, djurhållning, avlopp, avfall)
- Militärt försvar
- Ordning och säkerhet (polis, tull, rättsväsende, kriminalvård)
- Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen
- Transporter (land- luft- och sjötransport, kollektivtrafik, terminaler)
- Övriga viktiga samhällsfunktioner (hantering av avlidna och begravingar, kulturarv, eftergymnasial utbildning och forskning, elektronisk legitimering och underskrift).

Du kan ändå bidra

Verksamhet som inte anses samhällsviktig ska tillsammans med den samhällsviktiga verksamheten bidra med:

- Motverka desinformation och ryktesspridning
- Vara uppmärksam i krisen och rapportera händelser till kommunen, polisen och räddningstjänst
- Bidra i övrigt enligt bästa förmåga

Vad kan Bollnäs kommun drabbas av?

Kommunen analyserar regelbundet hur lokala förutsättningar, väder, politik och händelser påverkar oss i Bollnäs kommun och planerar för hur kommunen ska rusta sig för att motstå dessa hot och risker.

En del i kommunens åtgärder för att förebygga kriser och underlätta hanteringen av dessa är att stödja civilsamhället med information och vägledning och den andra är att värna den kommunala samhällsviktiga verksamheten.

De största riskerna består av händelser som antingen har en hög sannolikhet att inträffa, som skulle få allvarliga konsekvenser eller både och.

Vi har listat några av dem nedan:

Brand i skog och mark

I torra tider, under vår och sensommar, kan gräsbränder snabbt sprida sig och starta större skogsbränder. Dessa kan hota stora ekonomiska värden och i enstaka fall också boenden i de drabbade områdena.

Bränderna kan vara anlagda men kan också orsakas oavsiktligt på grund av torråska, värmen från skogsmaskiner, cigarettfimpar eller grillning/eldning.

Smittämnen

Covid-19-pandemin har lärt oss hur snabbt smittsamma sjukdomar kan sprida sig och hur svårt det kan vara att bli av med dessa. Det är möjligt att det i framtiden kommer nya varianter eller andra sjukdomar som sprider sig på liknande sätt.

En ny pandemi skulle ha omfattande konsekvenser för samhället där nedstängningar, begränsningar i rörlighet och diverse förbud för sammankomster kan drabba Sverige och Bollnäs kommun.

Försörjningsbrister

Pågående krig i omvärlden, pandemier och diplomatiska spänningar medför snabba förändringar i tillgången på varor. Det globala samhället är beroende av att transporter och försörjningsruttor fungerar. Om detta rubbas kan det snabbt driva upp priser och leda till lokal brist på olika livsmedel, drivmedel, komponenter, råvaror eller andra viktiga varor.

Extremism

Säkerhetspolisen ser just nu ett ökat hot från extremistiska grupper. Det innebär att det i Sverige finns grupper och individer som planerar extremistiska våldsdåd eller terrorhandlingar.

Cyberhot mot samhällsviktig verksamhet

Olika grupper, personer och till och med länder kan angripa företag, stödfunktioner, IT-system och liknande i syfte att slå ut betalsystem, elförsörjning, internet, mobiltelefoni eller andra viktiga digitala tjänster.

Desinformation och informationspåverkan

Desinformation innebär att någon sprider vilseledande information för att skapa oro i samhället. Syftet är ofta att öka befolkningens misstroende mot offentliga institutioner, störa samhällets normala funktioner och i förlängningen få medborgarna att tvivla på statens förmåga att leda landet.

Informationspåverkan utförs av olika organisationer, både svenska och utländska, samt främmande makt. Ytterst kan demokratiska värden som yttrandefrihet, mänskliga rättigheter och rättssystemet påverkas när fler vilseleds att tro på desinformation.

Klimatförändringar

Klimatförändringar påverkar oss redan idag, globalt men också i Sverige och Bollnäs kommun. Högre temperaturer, mer extremt väder som skyfall, åska, snöstormar, stormar, hetta och torrperioder är redan återkommande fenomen. Samhällspåverkan på grund av klimatet förväntas öka framöver.

Fredstida kriser

Kriser som uppstår i fredstid kan ha naturliga orsaker eller orsakas av människor med varierande agendor och uppsåt. Som företagare med begränsade resurser kan du inte vara förberedd på allt eller kunna förutsäga varje kris. Det som gör en kris hanterbar är att du har en stabil grund att stå på. Den grunden bygger du både i din egen verksamhet och tillsammans med andra.

Oavsett varför en kris uppstår så har de ofta liknande konsekvenser för samhället. Det som avgör hur hårt samhället drabbas beror istället på hur många människor som påverkas, hur stora ekonomiska kostnader som orsakas, hur väl förberett samhället är för att hantera händelsen och om man har

kännedom om hur man kan hjälpas åt lokalt.

På kommande sidor tittar vi närmare på hur du som företagare kan börja tänka kring kriser för att öka er beredskap och på så sätt bidra till Sveriges motståndskraft.

Att planera för:

- Strömavbrott
- Vattenbrist
- Robusta leveranser och varuförsörjning
- Skapa medvetenhet kring vad som drabbar just er verksamhet värst
- Samarbeta med andra företagare och hjälp varandra med beredskapen

Strömavbrott

Om din verksamhet har ett stort elbehov – som vid ett avbrott kan leda till fara för liv och hälsa eller stora ekonomiska förluster på grund av förstörda varor eller produkter – bör du se över vilken typ av reservkraft som fungerar för din verksamhet. Reservkraft finns i olika format och kan vara allt från större batterier som tar över driften av viktiga apparater eller liknande under några timmar till större aggregat som kan startas manuellt eller automatiskt.

För att ta reda på om en sådan investering är relevant kan du öva ett strömavbrott under några timmar och sedan räkna på hur verksamheten påverkas ekonomiskt av elbortfallet beroende på om det varar under kortare eller längre tid.

Ett tips är att se till att det finns nödbelysning, ficklampor, filter, förstahjälpenutrustning, batteridrivna radio och ett batteripack för att ladda mobilen fördelat i verksamheten.

Saker som kräver el

Om du inte har reservkraft kommer följande saker inte fungera vid ett strömavbrott:

- Betalsystem för kort, swish eller modernare kassasystem
- Internetroutrar och switchar för bredband
- Vatten-, drivmedels- och avloppspumpar
- Elektriska sväng- och skjutdörrar, rulltrappor och hissar
- Belysning
- Kyl- och frysapparater
- Automatiska matningsmaskiner
- Automatiska brandlarm och släckningsanordningar
- Inbrottslarm och passagessystem

Foto: Mostphotos

Vattenbrist

Vattenbrist kan orsakas på grund av ledningsbrott, fel i produktionen, föroreningar, torka med mera. I Bollnäs kommun har vi god tillgång till rent dricksvatten men det finns alltid en risk för avbrott i vattenförsörjningen, även om den är liten.

I de flesta fall kan kommunens driftsbolag för vattenförsörjning (Helsingevatten AB) snabbt tillhandahålla dricksvatten via vattentankar som ställs ut på drabbade platser. Vid större händelser kan den logistiken bli mer omfattande och vattenfördelningen kan komma att prioriteras i samhället. Då är det bra att vara förberedd.

Om du har en verksamhet som är beroende av vatten kan du:

- Ha tomma tankar, dunkar eller vattenpåsar på lager som du sedan kan fylla med kommunens nödvatten.
- Ha fyllda tankar eller dunkar som du använder och cirkulerar vattnet i.
- Prata ihop dig med andra verksamheter och företag för att samordna en större vattentank eller dylikt som ni kan nyttja tillsammans.
- Lagra dricksvatten i flaskor eller burkar.
- Om du har möjlighet kan du samla regnvatten redan nu och i kristider använda detta till allt som inte kräver dricksvattenkvalitet, t.ex. toalett, städ, hygien, bevattning eller vatten till djurbesättning.

Foto: Mostphotos/Roland Magnusson

Robusta leveranskedjor

Om din verksamhet är beroende av täta och regelbundna leveranser är det bra att se över hur denna kan stärkas. Ledordet här är redundans – om en pusselbit faller bort så finns det en annan som täcker en del av hålet som uppstår.

Ofta vill vi ha det enkelt och till vardags ser vi ofta helhetslösningar som optimala – men en aktör är lika sårbar som en annan. Däremot så drabbas sällan alla på en gång och ibland kan flera leverantörer som var och en drabbas, tillsammans utgöra tillräckligt för att få din verksamhet att fortsätta fungera genom krisen.

Avbrott och störningar i varuleveranser har vi upplevt under Covid-19 pandemin och som konsekvens av krig i vårt närområde. Det bästa botemedlet är att lagerhålla nödvändiga varor för ett visst antal dygn, gärna cirka sju dygn. Men det är inte alla som har möjlighet till att ha ett lager.

Alternativ till lagerhållning

- Använda flera olika leverantörer för viktiga varor.
- Använda lokalt producerade varor och leverantörer där det går.
- Lagerhålla mindre skrymmande varor – men som också är viktiga och därmed minska transport och lagerbehovet.
- Utnyttja företagsnätverk för att prata ihop sig kring lager och hjälp i kris – tillsammans kanske ni kan ha lager av det ni behöver?

Skapa medvetenhet

Det kan vara överväldigande att se allt man bör göra. Det är inte möjligt att värja sig mot allt och klara av alla kriser och händelser.

Börja med att skapa en medvetenhet i din verksamhet. Diskutera vad som kan hända, vilka konsekvenser det skulle få för verksamheten och det omgivande samhället. Fortsätt sedan med att öva på att hantera olika händelser som kan inträffa för att vara bättre förberedd.

Om du har sett över, diskuterat och övat på de vanligaste riskerna så har du kommit en bra bit på vägen till en bättre beredskap. Därifrån kan du ta ställning till vad, hur och med vem du ska gå vidare.

Ämnen att diskutera

- Strömavbrott
– vad händer hos oss?
- Avbrott i telefoni och internet
– hur drabbas vi?
- Störningar i försörjningen av varor
– vad måste vi ha?
- Vattnet slutar fungera
– hur kan vi fortsätta?

Samarbete med andra

I en kris är ensam inte stark. Sveriges och Bollnäs kommuns krisberedskap bygger på samordning och samverkan, det vill säga att vi alla bidrar där vi kan och samarbetar där det behövs.

Tidigare kriser som Sverige har drabbats av har visat att vi behöver bli bättre på att samarbeta redan innan krisen inträffar. Det är en utmaning och i många fall faller det på att man som enskild inte riktigt vet var man ska börja fråga. Förslag på vad du som företagare kan göra:

- Prata med liknande verksamheter; lika stora, snarlik verksamhet med mera. Ni kanske har samma tank och utmaningar?
- Lyfta frågorna och arbetet i lokala nätverk
- Kontakta kommunen för att få hjälp med hänvisning eller att lyfta frågan i kommunens forum

Kom ihåg!

Enligt ansvarsprincipen är du ansvarig för att din verksamhet fungerar enligt de regler och lagar som gäller.

Kommunen ansvarar för att informera lokala aktörer om vad som kan hända och hur man kan förbereda sig.

Att sprida fakta

Desinformation som sprids för att vilseleda, skapa osämja och bråk är en beprövad metod för främmande makt och organisationer att skapa oro och påverka ett lands förmåga att värja sig mot olika angrepp.

Att vara källkritisk är något vi måste vara hela tiden.

Desinformationskampanjer pågår runtomkring oss hela tiden. Det kan handla om vilseledande reklam för att sälja produkter av sämre kvalitet, bedrägerier av olika slag eller för att svartmåla och underminera vårt demokratiska och öppna samhälle.

Därför är det viktigt att rykten kan pekats ut som just rykten genom att pröva dessa mot fakta.

Här är några tips för att kunna avgöra om information, nyheter eller inlägg på sociala medier är fakta eller inte:

- Vem är det som säger något? – Känner jag till personen eller organisationen? Litar jag på dem?
- Vilka källor anges? – En text som påstår olika saker utan att hänvisa till källor eller liknande är mer sannolik att innehålla falsk information än den som hänvisar till olika källor.
Kom ihåg! En hänvisning till en länk eller ett namn betyder inte att källan är trovärdig.
- Vad kan källan ha för syfte med att sprida informationen? Varför sprids den just här, just nu och på det här sättet? Är syftet att informera eller smutskasta? Att någon använder ett hatiskt språk eller svartmålar personer eller organisationer är ofta tecken på att informationen inte är saklig och faktasäker.

Ta reda på krigsplacering

Du kan själv ta reda på om du är krigsplacerad genom att kontakta Plikt- och prövningsverket.

Endast företag som identifierats som samhällsviktig verksamhet kan krigsplacera sin personal. Övriga lyder under allmän tjänsteplikt.

Krig och höjd beredskap

Även om krig är mer allvarligt än en kris så är hanteringen och konsekvenserna snarlika. En god beredskap i fredstid kommer du långt med även i krig. Därför är det viktigt att vi har inarbetade kommunikations- och samverkansforum där vi kan diskutera och samordna oss för att hantera kriser och ytterst krig.

Totalförsvarspliktens påverkan

Om Sverige hamnar i krig, krigsfara eller inför höjd beredskap träder totalförsvarsplikten i kraft. Det innebär att:

- inskrivna med värnplikt mobiliseras i Försvarsmakten.
- de som är civilpliktiga ska inställa sig där de är krigsplacerade.
- övriga inom samhällsviktiga verksamheter lyder under allmän tjänsteplikt som innebär att de ska fortsätta gå till sina vanliga arbeten.

Detta innebär att du redan i fredstid kan vara krigsplacerad och bli ianspråktagen vid en myndighet, kommun eller annan organisation som kräver att du släpper andra engagemang och inställer dig hos dem.

Foto: Mostphotos/Roland Magnusson

Du kan till exempel ha skrivit ett avtal med en frivilligorganisation, vara hemvärnssoldat, deltidsbrandman eller liknande. Detta kan kräva att du lämnar din nuvarande verksamhet.

Vilken plikt du och din personal omfattas av kan vara värt att ta reda på. Vid höjd beredskap kan du inte räkna med att ha tillgång till personal som är krigsplacerad på annat håll, även om din verksamhet ses som samhällsviktig.

Mer information finns att hämta på krisinformation.se

Delarna skapar helheten

Framöver kommer Bollnäs kommun att informera och skapa forum för diskussion kring höjd beredskap och krishantering. Det är lätt att tro att ens egen lilla del av samhället är oväsentlig i ett större sammanhang men det är viktigt att komma ihåg att helheten består av mängder sådana små delar och varje aktör som kan behöva bidra för att Bollnäs kommun ska vara motståndskraftigt.

Juridik

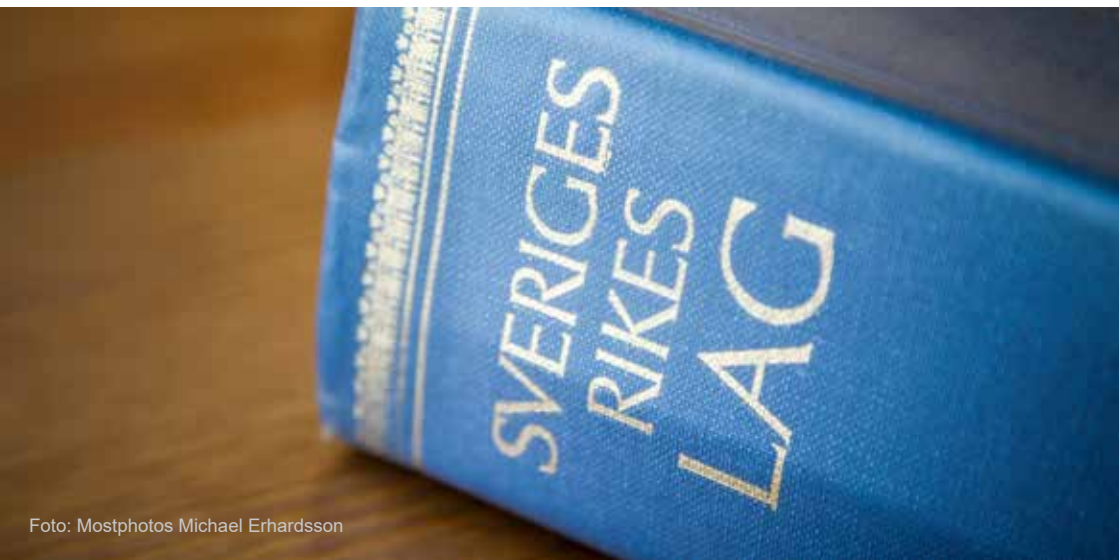
I Sverige finns en särskild lagstiftning för att samhället ska kunna hantera svåra påfrestningar i samband med krigsfara och krig. Lagstiftningen ska bidra till en mer effektiv handläggning och snabbare beslut hos myndigheter och statsledning, samtidigt som rättssäkerheten och den enskildes rättigheter skyddas så långt det är möjligt. All annan lagstiftning som gäller i fred gäller också i krig.

Fullmaktslagar

Fullmaktslagarna är de lagar och förordningar som träder i kraft efter regeringsbeslut eller automatiskt vid krig. Dessa är delvis anpassade till det gamla totalförsvaret och kommer sannolikt att genomgå stora förändringar under kommande år.

Ett urval av fullmaktslagarna:

- Förfogandelagen (1978:262)
- Lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig och krigsfara m.m.
- Ransoneringslagen (1978:268)
- Lagen (1992:1402) om undanförelse och förstöring
- Arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262) Lagen (1992:1402)

Lagar som träder i kraft vid höjd beredskap

- Lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.
- Lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg
- Lagen (1957:684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden
- Kungörelsen (1960:516) med tillämpningsföreskrifter till lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg
- Lagen (1962:627) om utnyttjande av vattenkraft vid krig
- Krigshandelslagen (1964:19)
- Förfogandelagen (1978:262)
- Ransoneringslagen (1978:268)
- Lagen (1979:1088) om gränsövervakningen i krig m.m.
- Arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262)
- Lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.
- Prisregleringslagen (1989:978)
- Förordningen (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.
- Förordningen (1991:1269) om verksamheten vid statliga skolor under krig och vid krigsfara
- Lagen (1992:1402) om undanförelse och förstöring
- Lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång
- Lagen (1995:439) om beskattning, förtullning och folkbokföring under krig eller krigsfara m.m.

Brottsförebyggande

Det brottsförebyggande arbetet kan tyckas vara ett ämne för sig men det arbete som vi lägger på att regelbundet samverka, kartlägga och hålla koll bidrar även till en bättre beredskap i samhället. De kriser som orsakas av personer eller grupper är av brottslig karaktär och en upptrappning till krig kan innefatta sabotage, skadegörelse, spioneri eller liknande som även de är brottsliga gärningar.

Viktigt med samverkan

Om samhället i Bollnäs har en regelbunden samverkan, både inom olika områden och övergripande i kommunen kan vi tjäna mycket på det arbetet i vår krishantering och krisberedskap. Inte minst för att vi oftare pratar om brottslighet än om krisberedskap eller krig.

Bollnäs kommun har ett brottsförebyggande arbete som innefattar regelbunden samverkan, lägesbilder och kartläggning av vad som sker i kommunen. I arbetet deltar polisen, kommunens verksamheter, viktiga aktörer ur näringslivet och ideella organisationer. Du som företagare är en viktig komponent och du kan välja på vilken nivå du lägger ditt engagemang.

Det minsta är att du tipsar kommunen och polisen på:

bollnas.se respektive **polisen.se** om du ser något misstänkt eller annat som kan vara av intresse för det brottsförebyggande arbetet.

Om du vill veta mer eller anmäla intresse är du välkommen att kontakta oss via **kris@bollnas.se**

Ordlista och begrepp

Det är inte alltid lätt att hänga med i medias eller olika myndigheters uttryck. För att vi ska kunna förstå varandra i totalförsvaret behöver vi grundläggande kunskap om vad olika begrepp innebär. Här följer en ordlista över begrepp som är vanliga i kris- och krigssammanhang.

Grundläggande begrepp

Ansvarsprincipen: Utgör grunden för det civila försvaret i Sverige. Principen innebär att den som ansvarar för något i fredstid fortsätter göra det även i krig. All lagstadgad verksamhet ska fortsätta även i krig. Principen sträcker sig så långt det är möjligt och lämpligt.

Gråzon: Tillstånd mellan fred och krig som kan innefatta informationspåverkan, cyberangrepp, sabotage, mindre militära aktioner m.m.

Krig: Mellanstatlig konflikt, användandet av organiserat militärt våld för att nå politiska mål. I Sverige beslutar regeringen om riket befinner sig i krig.

- **Krigsorganisation:** Den organisation kommunen ska arbeta och verka i under höjd beredskap och krig. Organisationen är anpassad efter kommunens ordinarie uppgifter som ska fortgå men också de förväntade som kan tillkomma i krig. Verksamheter som inte är lagstadgade ska kunna prioriteras ner för att möjliggöra större handlingsfrihet med personal mm.

Kris: En allvarlig störning/avbrott av samhällsviktig verksamhet eller skyddsvärda intressen och värden.

- **Krisorganisation:** Organisation som kommuner intar vid fredstida kriser, bedrivs vid sidan av ordinarie verksamhet.

Samhällsviktig verksamhet: Verksamhet som är extra viktig för att upprätthålla samhällets funktionalitet, till exempel vatten och avlopp, livsmedelsproduktion, energiförsörjning, transporter och sjukvård.

Totalförvar: Hela Sveriges samlade förmåga att försvara riket.

- **Militärt försvar:** Den delen av totalförsvaret som har i uppgift att med vapenmakt försvara Sveriges territorium, suveränitet och intressen.
- **Civilt försvar:** Den delen av totalförsvaret som ska upprätthålla samhällets funktionalitet, värna demokrati, civilbefolkning och stödja det militära försvarets förmåga.

Larm och signaler

Beredskapslarm: 30s långa ljudstötter med 15s paus, upprepas i 2 min. Varnar befolkningen om att högsta beredskap träder i kraft. Meddelandet sker via utomhusvarningssystemet "Hesa Fredrik" eller via VMA (viktigt meddelande till allmänheten) i TV, radio eller via SMS.

Flyglarm: 2s ljudstöt, 2s paus, under 1 min. Larm vid förväntat luftanfall. (112-appen)

Typer av beredskap

Höjd beredskap: Paraplybegrepp för upptrappning och hur olika delar av det militära och civila försvaret används.

- **Skärpt beredskap:** Ett steg under höjd beredskap där regeringen kan besluta om olika beredskapshöjningar i olika delar av det militära och civila försvaret, t.ex. mobilisering, ransonering och vissa fullmaktslagar. Kan gälla hela riket eller endast vissa delar.
- **Högsta beredskap:** Begrepp som beskriver när riket intar alla beredskapsåtgärder i totalförsvaret. Det innefattar att totalförsvaretsplikten och samtliga fullmaktslagar träder i kraft. Kommuner, regioner och myndigheter ska automatiskt inta krigsorganisationen.

OBS! Högsta beredskap behöver inte föregås av skärpt – ett direkt intagande av högsta beredskap kan beordras om tidsförhållandena är väldigt korta eller riket befinner sig i överhängande krigsfara.

Plikter och placering

Krigsplacering:

Ett verktyg som hjälper t.ex. kommunen att försäkra sig om att nyckelpersonal inte tas i anspråk av annan aktör i totalförsvaret vid en beredskapshöjning. En krigsplacerad person är placerad på en särskild plats i krigsorganisationen som kan utgöras av ordinarie arbetsplats.

Även kommunala bolag och statliga myndigheter kan krigsplacera sin personal. Privata bolag kan krigsplacera personal först efter att en kommun eller myndighet pekat ut dessa som samhällsviktig verksamhet.

Totalförsvarsplikt:

Alla i Sverige bosatta personer mellan 16-70 år ska efter egen förmåga tjänstgöra i totalförsvaret. Du som har mönstrat och/eller genomfört en militär grundutbildning är troligtvis inskriven för värnplikt (se nedan). I undantagsfall och om regeringen beslutar det, kan mönstring för civilplikt införas. Då gäller motsvarade tjänstgöringsskyldighet som för värnplikt. Du som inte är inskriven för värn- eller civilplikt lyder ändå under totalförsvarsplikt. Det innebär att du kan bli krigsplacerad i en civil myndighet eller att du omfattas av allmän tjänsteplikt då detta utlyses under höjd beredskap.

- **Allmän tjänsteplikt:** Regeringen kan besluta att vissa yrken omfattas av allmän tjänsteplikt i syfte att möjliggöra att luckor från krigsplaceringar i vissa verksamheter kan täckas upp av andra. För de personer som inte är krigsplacerade och därmed skyldiga att arbeta på anvisad plats, betyder allmän tjänsteplikt att man ska fortsätta gå till sitt ordinarie arbete. När allmän tjänsteplikt utlyses innebär det att både det civila och militära försvaret nyttjar sin krigsplacerade personal. Allmän tjänsteplikt kan utlysas för hela eller delar av Sverige under skärpt beredskap eller börja gälla automatiskt om högsta beredskap utlyses.
- **Civilplikt:** Motsvarande värnplikt men med ett civilt fokus. Har varit vilande i Sverige under lång tid. Syftet är att stärka totalförsvarets samhällsviktiga verksamheters personalbehov vid krig. Krigsplacering fungerar på samma sätt som värnplikt. Utbildning sker hos till exempel regioner, kommuner och andra myndigheters institutioner. Civilplikten kan komma att införas igen.
- **Värnplikt:** Plikttjänstgöring i det militära försvaret som måste föregås av en grundutbildning. Gäller endast personer i åldrarna 18-47 år. Repetitionsutbildning ska genomföras inom 10 år från senaste tjänstgöringstillfället, annars skrivs individen ut ur värnplikten. En person som genomfört grundutbildning krigsplaceras normalt sett i den befattning som individen anses lämplig att tjänstgöra i.

Militära begrepp

Inom totalförsvaret används ofta militära begrepp för att beskriva hot, risker och förmågor. Här listar vi de vanligaste begreppen.

Myndigheter och organisationer

Försvarsmakten: Statlig myndighet som organiserar Sveriges militära försvarsförmåga. Innefattar, ledning, logistik och stridsförband från marinen, armén och flygvapnet. Personalen består av officerare, reservofficerare, kontinuerligt samt tidvis tjänstgörande soldater/sjömän men också civilanställda. Försvarsmakten har en krigsorganisation som till del är bemannad av den nuvarande tjänstgörande personalen och av de värnpliktiga som årligen utbildas. Dessa bemannar förbanden som aktiveras först i krig. I Försvarsmakten ingår:

- **Armén:** Försvarsmaktens markstridsförband. Innefattar logistik, artilleri, luftvärn, pansarförband och infanteri. Här ingår också sjukvårdsresurser.
- **Hemvärnet:** Kallas också nationella skyddsstyrkor. Hemvärnet är lokalt och regionalt baserade frivilliga förband som har i uppgift att försvara viktiga landområden, skydda viktig infrastruktur eller liknande. Dessa förband kommer i ett första skede inte att förflyttas utan är knutna till ett visst geografiskt område.
- **Marinen:** Här ingår flottan, krigsfartyg och även amfibiekåren.
- **Flygvapnet:** Förband (flottiljer) med stridsflygplan och andra flygplan för olika ändamål.

Frivilliga försvarsorganisationer (FFO): Frivillig verksamhet som har anknytning till totalförsvaret. Dessa utgör logistiska och andra stödjande förmågor till hemvärn och försvarsmakt men också civila försvaret. Kan vara krigsplacerad och kan vara knutna till hemvärnsförband eller andra myndigheters krigsorganisation. Medlemskap i FFO medför inte någon automatisk krigsplacering och inget särskilt undantag finns från allmän tjänsteplikt om du inte är krigsplacerad.

Geografiska begrepp

- **Regemente:** En geografiskt baserad militär enhet som utgör ett förbands ordinarie hemort. Där bedrivs ofta utbildning, förrådshållning och den dagliga verksamheten.
- **Garnison:** En militär styrka som är baserad i ett visst område, ofta en tätort. Kan utgöras av flera regementen men kan också utgöra en mindre del av ett enskilt regemente. I krig kan garnison likställas med militär bevakning eller försvarsstyrka i ett område eller tätort.

Enheter

- **Pluton:** Militär styrkeenhet som omfattar cirka 30-50 soldater, med eller utan fordon, beroende på truppslag.
- **Kompani:** Militär styrkeenhet som omfattar cirka 100-200 soldater och består av 2-5 plutoner.
- **Bataljon:** Militär styrkeenhet som omfattar cirka 300-600 soldater och består av 2-5 kompanier.
- **Brigad:** Militär styrkeenhet som omfattar cirka 2000-4000 soldater och består av tre eller flera bataljoner.
- **Division:** Militär styrkeenhet som omfattar flera tusen soldater och består av flera brigader.
- **Stridsgrupp:** En sammansatt militär styrka som består av flera olika typer av militära resurser som syftar till att göra styrkan mer självständig.

” Vi vill bidra till att invånare i kommunen känner samhörighet och gemenskap i beredskaps- och trygghetsfrågor. Tillsammans skapar vi en säker vardag ”

Kontaktuppgifter

Bollnäs kommun

Stadshusetorget 2, 821 80 Bollnäs
www.bollnas.se - 0278-25 000

- Anders Aune, säkerhets- och beredskapschef
anders.aune@bollnas.se 0278-25 184
- Hannah Elversson, beredskapssamordnare
hannah.elversson@bollnas.se 0278-26 672
- Anders Elfström, beredskapssamordnare
anders.elfstrom@bollnas.se 0278-26 673

Övergripande information

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/

Försvarsmakten
www.forsvarsmakten.se/sv/

Länsstyrelsen
www.lansstyrelsen.se/gavleborg/samhalle/sakerhet-och-beredskap